

SPOR BİLİMLERİ ALANINA İLİŞKİN KADINLARA YÖNELİK GELİŞTİRİLEN ÖLÇEKLERİN İNCELENMESİ

Elif DUMAN ARI^{1*}, Nevzat MUTLUTÜRK²

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye’de geliştirilen veya Türkçe’ye uyarlanan kadınlara yönelik ölçme araçlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırmalardan durum çalışması deseni kullanılmıştır. PRISMA akış sürecine göre belirlenen 13 ölçek yazar sayısı, yayın yılı, yayın türü, hedef grup, madde sayısı, alt boyut yapısı ve ölçekleme türü açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme de ölçeklerin iki veya üç yazarla geliştirildiği, 2015 yılından itibaren kadınlara yönelik ölçekler geliştirildiği, ölçekte ortalama 21 ile 30 soru olduğu, ölçeklerin üç veya dört alt boyuta sahip olduğu ve ölçeklerin çoğunluğunun 5’li likert türünde olduğu görülmüştür. Sonuç olarak spor bilimlerinde kadınlara yönelik geliştirilen ölçeklerin çok sınırlı olduğu, kadınların spordaki performans algıları, fiziksel aktivite öz yeterlilikleri, hareket bariyerleri, kariyer engelleri, kadın taraftar özdeşleme, kadın spor yöneticileri algıları gibi alanlarda ölçek geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor bilimleri, kadın, ölçek, veri toplama araçları

EXAMINATION OF SCALES DEVELOPED FOR WOMEN IN THE FIELD OF SPORTS SCIENCES

ABSTRACT

This study aims to analyze measurement instruments developed in Türkiye or adapted into Turkish for women. A case study design, one of the qualitative research methods, was used in the research. According to the PRISMA flow process, 13 scales were evaluated based on the number of authors, publication year, publication type, target group, number of items, sub-dimension structure, and scaling type. The evaluation revealed that the scales were developed by two or three authors, scales for women have been created since 2015, they contain an average of 21 to 30 questions, have three or four sub-dimensions, and the majority of them are of the 5-point Likert type. As a result, it was determined that scales developed for women in sports sciences are quite limited, and it is recommended to develop scales in areas such as women's perceptions of performance in sports, physical activity self-efficacy, movement barriers, career obstacles, female fan identification, and perceptions of female sports managers.

Keywords: Sports sciences, women, scale, data collection tools

GİRİŞ

18.yüzyılda endüstri devriminin İngiltere’de başlaması sonrasında başlayan modern spor yarışmaları sonrasında spor bilimleri alanında bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bilimsel araştırmalar ilk zamanlarda temel bilimciler tarafından yapılmaya başlanmış daha sonraları spor bilimciler tarafından sürdürülmüştür (Bandyopadhyay & Biswas, 2020). İlk akademik çalışmalar multidisipliner bir yapı ile çalışılmaya başlanmış, daha sonra interdisipliner bir yapıya dönmüş ve günümüzde transdisipliner bir yapı almıştır (Link &

¹ İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/İstanbul

² İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu/İstanbul

*Yazışmadan sorumlu yazar: elifduman44@gmail.com

Lames, 2009). Ries ve Kries (1974) spor bilimlerindeki bu bilimsel gelişimi ayrılma, toplanma ve birleşme dönemleri olarak üç dönemde incelemiştir.

1964 yılında Franklin Henry'nin spor bilimlerinin alt disiplinlere ayrılması gerektiği ve çalışmaların bu disiplinler altında yapılmasını önermiştir. Bu alt disiplinleri beden eğitimi pedagojisi, motor gelişim, motor öğrenme, spor sosyolojisi, hareket gelişimi, kinesiyoloji vs. gibi sıralamış ve bilim adamları bu disiplin altında akademik çalışmalar yapmışlardır (Park, 2017).

Günümüzde hareketsiz yaşam, obezite riski, hastalıklar, teknolojinin gelişmesi gibi etkenlerle spor bilimlerindeki akademik çalışmalar çok hızlı bir şekilde artmıştır. Bu çalışmalar bilimsel yollarla geliştirilmiş veri toplama araçları ile sağlanmaktadır. Sporda sağlık bilimleri alanında çeviklik testleri, kuvvet testleri, hız testleri gibi fiziksel uygunluk ölçüm protokolleri gibi ölçüm testleri geliştirilmiş ve geliştirilmeye devam etmektedir. Spor branşlarındaki becerileri ölçmek için spor branşına özgü test bataryaları geliştirilmiştir. Sporda psikososyal alanlarda ise veri toplama araçları olarak ilk zamanlarda anketler geliştirilmiş ancak daha sonraları daha bilimsel yöntemlerle veri toplamak için ölçek geliştirme çalışmaları önem kazanmıştır.

Bilimsel ölçekler, araştırmacıların soyut kavramları nicel verilere dönüştürmesine olanak sağlayan temel araçlardır (DeVellis & Thorpe, 2022). Ölçek, bireylerin bir olguya, davranışa ya da düşünceye ilişkin tutumlarını, inançlarını, yetkinliklerini ya da özelliklerini belirli bir yapı altında ölçmeyi amaçlayan sistematik bir ölçüm aracıdır (Furr, 2022). Ölçekler; geçerlik ve güvenirlik gibi psikometrik özellikleri taşımalıdır (Nunnally & Bernstein, 1994). Ölçekler sınıflama (nominal), sıralama (ordinal), eşit aralıklı (interval) ve oranlı (rasyo) ölçekler olarak ölçme düzeylerinin kategorik sınıflaması ile ele alınır; (Hovardaoğlu, 2007; Bayat, 2014). Modern sosyal bilimlerde ölçüm, bir paradigmanın temel yapıtaşı haline gelmiş; niteliksel değerlendirmelerin ötesine geçerek daha sistematik ve tekrarlanabilir sonuçların elde

edilmesini mümkün kılmıştır (Churchill, 1979). Uluslararası bağlamda geliştirilen ölçekler ise kültürel farklılıklar nedeniyle farklı bağlamlarda doğrudan kullanılamamakta, uyarlama ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları ile hedef kültüre entegre edilmektedir (William, 2006; Neuman, 2006), Özellikle Türk akademik dünyasında, yabancı kökenli ölçeklerin çeviri ve uyarlama çalışmaları giderek artmakta ve disiplinler arası araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır.

Spor alanında Dünya da olduğu gibi ülkemizde de ölçek geliştirme çalışmaları önem kazanmıştır. Birçok bilim insanı özgün ölçek geliştirdiği gibi yabancı kökenli ölçekleri Türk kültürüne uyarlama çalışmaları da yapmaktadırlar. Geliştirilen ölçekler konu, hedef kitlenin yaşı, cinsiyeti, fiziksel ve ruhsal nitelikler gibi çeşitli parametrelere göre geliştirilmektedir. Spor alanında sağlık veya sosyal alanda bilimsel verilerin incelenmesinde önemli bir değişken olan cinsiyet bilimsel verilerin yorumlanmasında, tartışılmasında, veri toplama da giderek önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Spor alanında bilimsel çalışmalarda cinsiyet önemli bir bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır. Özellikle erkeklerin ve kadınların birbirinden farklı fiziksel performans özellikleri ve psikolojik ve sosyal özelliklerinde kendini göstermektedir.

Spor bilimlerinde kadınların fiziksel uygunluğu ve performans parametreleri, erkeklerle karşılaştırıldığında biyolojik, fizyolojik ve hormonal temellere dayanan önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kadınlar genellikle daha düşük kas kütlelerine, daha yüksek vücut yağ oranına ve daha düşük maksimal oksijen tüketim kapasitesine (VO_{2maks}) sahiptir (Smith vd., 2021). Bu durum, kuvvet, güç ve dayanıklılık gibi fiziksel uygunluk bileşenlerini doğrudan etkilemektedir. Örneğin, erkeklerin testosteron düzeylerinin yüksek olması, kas hipertrofisi ve mutlak kuvvet üretimi açısından avantaj sağlamaktadır (Hackney, 2020). Kadınların özellikle çeviklik, esneklik ve denge gibi parametrelerde erkeklere göre daha avantajlı olduğu gösterilmiştir (Costello vd., 2014). Ancak mutlak güç ve hız gibi performans ölçütlerinde cinsiyete bağlı farklar bariz şekilde gözlenmektedir. Hormonal döngü (menstrüasyon, östrojen-

progesteron dengesi vs.) kadınların antrenman verimliliği üzerinde dönmşsel dalgalanmalara neden olabilirken, bu durum uygun planlamayla minimize edilebilmektedir (Sung vd., 2014).

Kadınlar duygusal farkındalık, empati ve kişilerarası iletişimde daha yüksek skorlar sergileme eğiliminde iken, erkekler problem çözme, risk alma ve rekabet davranışlarında daha yüksek eğilimler gösterebilmektedir (Chaplin & Aldao, 2013; Else-Quest vd., 2006). Kadınların fiziksel aktiviteye ilişkin algıları, beden imgesi, öz yeterlik, sosyal destek ihtiyacı ve toplumsal onay beklentileri gibi faktörlerden derin biçimde etkilenmektedir (Baş & Ersoy, 2017).

Sosyolojik açıdan bakıldığında, toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin sosyal kimliğini, davranış kalıplarını ve statü algılarını belirleyici bir etkindir (Connell, 2005). Kadınlar tarihsel olarak bakım verici, destekleyici ve iş birliğine dayalı rollerle özdeşleştirilirken; erkekler bağımsızlık, otorite ve liderlikle ilişkilendirilmiştir. Bu kalıplar, eğitimden iş hayatına kadar birçok sosyal alanda bireylerin davranışlarını yönlendirmekte, sosyal fırsat eşitsizliklerine zemin hazırlamaktadır (Ridgeway, 2011). Kadınlar daha erken yaşta dil gelişimi ve sosyal iletişim becerileri kazanırken, erkekler motor becerilerde ve dışa dönük davranışlarda daha baskın olduğu gösterilmiştir (Zahn-Waxler vd., 2008). Ancak kadınların spor ve fiziksel aktiviteye katılımı, toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel kültürel değerler, ailevi sorumluluklar ve çevresel etkenler nedeniyle erkeklere kıyasla sınırlı kalmaktadır (Koçak, 2016). Kadınların günlük yaşam yükümlülüklerinden dolayı yaşadıkları zaman yönetimi zorluklarına dikkat çekmektedir (Gürsel, Güzel & Yıldız, 2019).

Son zamanlarda toplumsal cinsiyet eşitliliği çalışmalarda kadınların spor alanında daha fazla yer bulması bilinci ile kadınlar üzerine çalışmalar artmaktadır. Bu çalışmada kadınlara yönelik spor bilimlerinde geliştirilen veya spor bilimleri bilimsel çalışmalarında kullanılabilecek düzeyde olan ölçekleri incelemektir. Bu çalışmada kadınlar üzerine literatürde

var olan ölçekler incelenmiş, bütünsel olarak değerlendirilmiş ve spor alanlarında eksik olduğu düşünülen konularda çeşitli öneriler sunulmuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmanın PRISMA akış şeması kullanılarak dört aşamada gerçekleştirilmiştir (Moher vd., 2009; Page vd., 2021). Bu çalışma açık kaynaklardan “kadın”, “spor”, “fiziksel aktivite”, “egzersiz”, “beden”, “beden eğitimi” anahtar kelimeler kullanılarak yayınlanmış ölçekler incelenmiştir. Ölçeklerde “kadın” kelimesi geçen ve spor bilimleri alanında kullanılabilecek ölçekler incelenmiştir. Bu çalışmada açık kaynaklardan ulaşılan ve geçerlilik-güvenirlilik çalışmaları yapılmış toplam 84 ölçek tek tek incelenmiş ve araştırmaya 13 ölçek dahil edilerek analizleri yapılmıştır. Çalışmanın PRISMA akış şeması Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Başlığında “Kadın” kelimesi geçen Ölçeklerin PRISMA Akış Şeması

1. Tanımlama (Identification)	Açık kaynaklardan “kadın” kelimesini içeren 84 ölçek tanımlanmıştır.
2. Eleme (Screening)	Başlığı spor alanına uygun olmayan 62 ölçek çıkartılmıştır.
3. Uygunluk (Eligibility)	İçeriği spor alanına uygun olmayan 9 ölçek daha çıkartılmıştır.
4. Dahil Edilen (Included)	İçerik analizine 13 ölçek dahil edilmiştir.

Çalışmaya dahil edilen ölçekler; yayının yazar sayısı, yayın yılı, yayın türü, özgünlüğü, ölçeğin adı, hedef kitlesi, ölçeğin toplam madde sayısı, alt boyut sayısı ve ölçekleme tarzı başlıkları altında içeriksel olarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmadan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Ölçeklerin Yazar Sayısına Göre Dağılımı

Yazar sayısı	Ölçek Sayısı	%
1 yazarlı	1	7,69
2 yazarlı	7	53,85
3 yazarlı	5	38,41

Tablo 2 incelendiğinde geliştirilen ölçeklerin %7,69'unun tek yazarlı, %53,85'inin iki yazarlı ve %38,41'inin ise üç yazarlı olduğu görülmüştür. Buna göre ölçek geliştirme çalışmalarının çoğunluğunun iki yazarlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Ölçeklerin Yayınlanma Yıllarına Göre Dağılımı

Yayınlanma Yılı	Ölçek Sayısı	%
2015	3	23,07
2019	2	15,38
2021	1	7,69
2022	1	7,69
2023	2	15,38
2024	2	15,38

Tablo 3'de geliştirilen ölçekler yıllarına göre incelendiğinde %23,07'sinin 2015 yılında yayınlandığı, %15,38'inin 2019 yılında yayınlandığı, %7,69'unun 2021 yılında yayınlandığı, %7,69'unun 2022 yılında yayınlandığı, %15,38'inin 2023 yılında yayınlandığı, %15,38'inin 2024 yılında yayınlandığı görülmüştür. Makalelerin çoğunluğunun 2015 yılında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4. Ölçeklerin Özgünlüğüne Göre Dağılımı

Özgünlüğü	Ölçek Sayısı	%
İlk geliştirme çalışması	8	61,54
Türkçe Uyarlama çalışması	5	38,41

Tablo 4 incelendiğinde geliştirilen ölçeklerin %61,54'ünün ilk geliştirme çalışması ve %38,41'inin Türkçe uyarlaması olduğu görülmüştür. Buna göre ölçek geliştirme çalışmalarının büyük çoğunluğunun özgün ilk geliştirme çalışması olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Ölçeklerin Toplam Madde Sayısına Göre Dağılımı

Toplam madde sayısı	Ölçek Sayısı	%
8 - 20 madde arası	4	30,77
21-30 madde arası	5	38,41
31-40 madde arası	4	30,77

Tablo 5'de geliştirilen ölçeklerin toplam madde sayılarının %30,77'sinin 8-20 madde arasında değiştiği, %38,41'inin 21-30 madde arasında olduğu ve %30,77'inin madde arasında olduğu, olduğu görülmüştür. Bu durumda ölçeklerin büyük bir çoğunluğunun 21-30 madde arasında toplam soru sayısında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Ölçeklerin Alt Boyut Sayılarına Göre Dağılımı

Alt boyut sayısı	Ölçek Sayısı	%
Tek boyut	1	7,69
İki alt boyutlu	3	23,07
Üç alt boyutlu	4	30,77
Dört alt boyutlu	4	30,77
Beş alt boyutlu	1	7,69

Tablo 6'da geliştirilen ölçeklerin alt boyut sayısına bakıldığında %7,69'unun tek boyutlu, %23,07'sinin iki alt boyutlu, %30,77'inin üç alt boyutlu, %30,77'inin dört alt boyutlu ve %7,69'unun beş alt boyutlu olduğu görülmüştür. Bu durumda ölçeklerin büyük çoğunluğunun üç ve dört alt boyutlu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Ölçeklerde Kullanılan Ölçekleme Türlerinin Dağılımı

Ölçekleme Türü	Ölçek Sayısı	%
Sınıflama	1	7,69
4'lü Likert	2	15,38
5'li Likert	10	76,92

Tablo 7’de geliştirilen ölçeklerde kullanılan ölçekleme türlerinin %7,69’unun sınıflama tarzında olduğu, %15,38’inin 4’lü likert türünde ve %76,92’inin 5’li ölçekleme görülmektedir. İncelenen ölçeklerin büyük bir bölümünün 5’li likert ölçekleme türünde olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Kadınlara Yönelik Geliştirilmiş Ölçeklerin Analizi

Sıra	Yazarlar	Yayın yılı	Yayın Türü	Özgünlüğü	Ölçeğin adı	Hedef kitle	Madde sayısı	Alt boyutları	Ölçekleme türü
1	Alaçam, B. ve Altuntaş, S.	2015	Makale	İlk geliştirme	Kadın Akademisyenlerin Kariyer Engelleri Ölçeği	Akademisyen Kadınlar	40 madde	1-Örgüt Kültürü Ve Politikalar 2-Çoklu Rol Üstlenme 3-Örgütsel Koşullar 4- Kalıplaşmış Yargılar	Likert 5'li
2	Ardahan, F. & Uludağ, H.	2015	Makale	İlk geliştirme	Fiziksel Aktiviteye Dahil Olan Meme Kanseri Kadınlar Bakım Verenlerin Hastalarında Gözlediği Değişim Ölçeği (MKHDÖ)	Meme kanserli Kadınlar	22 madde	1-Şikâyet Ve Yorgunluklarda Azalma 2- Liderlik Becerisi/Başarma 3-Hayata Olumlu Yaklaşım 4-Güçlü Olma 5-Kendine Güven	Likert 5'li
3	Ardahan, F. & Uludağ, H.	2015	Makale	İlk geliştirme	Fiziksel Aktiviteye Dahil Olan Meme Kanseri Kadınlar Bakım Verenlerin	Kanser hastası bakıcıları	8 madde	1-Etkin Zaman Yönetimi 2-Hastamla İlgili Kaygı	Likert 5'li

Kendilerinde Gözlediği Değişim Ölçeği (BHVDÖ)									
4	Yurtççek, S., & Kömürçü, N.	2019	Makale	Türkçe uyarlama	Kadın Fiziksel Aktivite Öz-Değer Ölçeği (KFAÖDÖ)	18 yaş üstü kadınlar	37 madde	1-Bilgi 2-Duygu 3-Sosyal İlişkiler	Likert 4'lü
5	Ertuğrul, F. G. & Duyan, V	2019	Makale	Türkçe uyarlama	Kadınlara Yönelik Tutum Ölçeği	18 yaş üstü Kadın ve erkek	25 madde	Tek Boyut	Likert 4'lü
6	Kitiş, Y., Hisar, F., & Hisar, K. M.	2019	Makale	İlk geliştirme	Fazla Kilolu Kadınların Yaşam Kalitesi Ölçeği	Fazla kilolu kadınlar	40 madde	1-Öz Bakım ve Fiziksel Aktivite 2- Cinsel Yaşam 3-Kamusal Sıkıntılar 4-Öz Algı	Likert 5'li
7	Uluyol, F.M. & Barışkın, E.	2020	Makale	Türkçe uyarlama	Ben-Tovim Walker Beden Tutum Ölçeği (BTWÖ)	18 yaş üstü kadınlar	37 madde	1-Şişman Hissetme 2- Aşağılama 3- Güçlü Ve Fit Olma 4- Çekicilik	Likert 5'li

8	Punduk Yılmaz, M., & Oren, B.	2021	Makale	İlk geliştirme	Engelli Kadınlara Yönelik Tutum Ölçeği	18 yaş üstü kadın ve erkek	17 madde	1-Özel Yaşam 2- Dezavantaj 3- Sosyal Yaşam 4- Cinsiyet	Likert 5'li
9	Uyar, M.	2022	Makale	İlk geliştirme	Kadınlar İçin Fiziksel Öz Savunma Ölçeği	18 yaş üstü kadınlar	12 madde	1-Basit Fiziksel Saldırlara Öz Savunma 2- Tehlikeli Fiziksel Saldırlara Öz Savunma	Likert 5'li
10	Batuhan-Karasin, F., & Yılmaz, T.	2023	Makale	Türkçe uyarlama	Gebelikte Kadın Beden İmaj Algısı Ölçeği (GBİAÖ)	Hamile kadınlar	18 madde	1-Gebelik Görünümü 2-Kilo Alma Endişesi 3-Gebeliğin Getirdiği Fiziksel Yük	Likert 5'li
11	Kurşun, E., Uzun, N. B., & Gümüş, H	2023	Makale	İlk geliştirme	Kadın Performans Sporcularına Yönelik Algı Ölçeği	Kadın ve erkek taraftar	23 Madde	1-Kültürel Değer Yargıları 2-Sosyal Destek İle Bütünleşme 3-Beden Algısı	Likert 5'li

12	Durgut-Çelenk B., Eskici, G., & Koşar, Ş. N.	2024	Makale	Türkçe uyarlama	Kadın Sporcularda Düşük Kullanılabilir Enerji Ölçeği (LEAF-Q)	18 yaş üstü kadınlar	25 madde	1- Yaralanmalar 2-Gastrointestinal Fonksiyon 3- Menstrüel Fonksiyonlar ve Kontraseptif Kullanımı	Sınıflama
13	Şahin, H., Çakmak, A. & Karasu, Y. S	2024	Makale	İlk geliştirme	Yaşlı Kadınlara Yönelik Tutum Ölçeği	18 yaş üstü kadın ve erkek	23 madde	1-Olumlu Tutum 2- Olumsuz Tutum	Likert 5'li

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de geliştirilen ya da Türkçe’ye uyarlanan başlığında kadın kelimesi geçen ve spor alanındaki çalışmalarda kullanılabilecek toplam 13 ölçe mi aracı incelenmiştir. Ölçeklerin yayın yazar sayısına bakıldığında genellikle 2 veya 3 yazarlı oldukları görülmüştür. Ölçek geliştirme süreci zor bir süreçtir. Alan yazının taranması, ölçek konusunun ilgili kuramlara dayandırılması, nitel araştırmalarla kuramsal çerçevenin oluşturulması, madde havuzunun oluşturulması, kapsam geçerliliği için uzman görüşlerinin alınması, açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi için deneklere ölçeklerin uygulatılması, güvenilirlik analizlerinin yapılması, değerlendirme tablolarının oluşturulması süreci zahmetlidir. Bu nedenle yapılan ölçek çalışmalarının çoklu yazar olması beklenen bir durumdur (DeVellis & Thorpe, 2022; Tabachnick & Fidell, 2019).

Çalışmaların yayınlandığı yıllara bakıldığında 2015 yılından itibaren geliştirildiği görülmüştür. Ancak yayınların sayısına bakıldığında yeterli miktarda olmadığı görülmektedir. Ölçekleri geliştiren bilim insanların çalışma alanlarına bakıldığında spor alanı dışındaki (hemşirelik, hasta bakım, sağlık bilimleri vs.) bilim insanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Spor alanındaki bilim insanların kadınlar üzerine ölçeklerin çok sınırlı kaldığı görülmektedir.

Ölçeklerin özgünlüğüne bakıldığında çalışmaların büyük çoğunluğunun ülkemizde geliştirildiği görülmektedir. Ancak uluslararası geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlanan ölçeklerde mevcuttur. Özellikle yurt dışında alanında uzman bilim insanların geliştirdiği çok kültürlü ölçeklerin Türkçe’ye kazandırılması önem taşımaktadır. Böylelikle aynı ölçeği farklı ülkelerde uygulanmasına zemin hazırlayarak uluslararası çoklu karşılaştırma imkânı elde edilebilecektir.

Ölçeklerin toplam madde sayılarına bakıldığında çoğunluğunun 20 ile 30 madde arasında olduğu görülmüştür. Yine alt boyutlara bakıldığında çoğunluğunun 2 ile 4 boyut arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçeklerin büyük çoğunluğunun ölçekleme türünün likert 5’li türünde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan bilimsel yöntemlerin metodolojinin benzer olduğu sonucu göstermektedir (Brown, 2015; Kline, 2015, Clark, & Watson, 1995).

Ölçeklerin konu kapsamına bakıldığında genel olarak kariyer engeli, farklı yaş ve durumlardaki kadınlara yönelik tutumlar, beden imaj algısı gibi her alanda kullanılabilecek genel kapsamlı ölçekler göze çarpmaktadır. Spor alanı özelinde ise kadın sporculara yönelik algı ve fiziksel aktiviteye değerlendirme konusunda ölçek geliştirilmiştir. Ancak spor alanlarının genişliği göze alındığında geliştirilen ölçekler çok sınırlı kalmıştır.

Bu çalışma sonucunda spor alanında kadınlara yönelik geliştirilen ölçeklerin yok denecek kadar az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hâlbuki kadınlara yönelik geliştirilebilecek onlarca ölçek söz konusu olabilir. Çalışma sonucuna ilişkin aşağıdaki öneriler sıralanmıştır:

1. Kadın performans sporcuların hormonal döngü (menstrüasyon, östrojen-progesteron dengesi vs.) dönemlerine ilişkin algı, tutum, enerji seviyeleri, sirkadyen ritimleri, motivasyon düzeyleri, zihinsel dayanıklılıkları, tükenmişlik seviyeleri konularında ölçekler geliştirilebilir.

2. Elit kadın sporcuların iş yaşantısı, evlilik, hamilelik, çocuk sahibi olma, kültürel değerler, toplumsal normlar gibi durumlarda nedeni ile antrenmanları aksatmaları ve sonunda da spor kariyerlerini sonlandırdıkları gözlenmektedir. Bu konunun daha derinden araştırılabilmesi için elti kadın sporcuların sporda kariyer engelleri hakkında ölçek geliştirilebilir.

3. Spor yarışmalarında saha içinde mücadele verilen sporcular kadar saha dışında da taraftarlar, destekleyen kurumlar, sponsorlar vs. mevcuttur. Bu sektörlerdeki kadın yöneticilerin spora bakış açıları, tutumları, algıları hakkında ölçekler geliştirilebilir. Kadın taraftarların tribünlere karşı tutumları, taraftarlık özdeşleşmeleri, yarışma izleyicisi bakış açıları konularında ölçekler geliştirilebilir.

4. Ülkemizde kadınların çoğunluğu iş yaşantısının dışında ev kadını olarak aileleri ile ilgilenmektedirler. Çoğu ev kadını ev işi, yemek, çocuk bakımları vs. durumlarda stresli durumları yeme bozuklukları, diyabet hastalıkları, hareket etme sınırlılıkları gibi olumsuz durumlar yaşamaktadırlar. Bu durumun daha derin araştırmalar yapılabilmesi için bilimsel veri toplama araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda ev kadınlarının fiziksel aktivite bariyerleri, hareket etme engelleri, beslenmeye karşı tutumları, yeme algıları gibi birçok ölçek geliştirilebilir

KAYNAKLAR

- Alaçam, B. & Altuntaş, S. (2015). Kadın Akademisyenlerin Kariyer Engelleri Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Sağlık ve Hemşerilik Yönetimi Dergisi*, 2(1), 1-11.
- Ardahan, F. & Uludağ, H. (2015). Meme Kanseri Kadınlar Bakım Hizmeti Veren Hasta Yakınlarının Hastalarında ve Kendilerinde Gözledikleri Değişimi belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeklerin güvenirlik geçerlilik çalışması. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, (5)1, 89-100.
- Bandyopadhyay, N. & Biswas, B. (2020). Sport Informatics: A Historical Review. *World Webinar on Computer Science in Sports Conference*, Zittau, Germany.
- Baş, M., & Ersoy, A. (2017). Kadınların Fiziksel Aktiviteye Katılımına İlişkin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 23–44.
- Batuhan Karasin, F., & Yılmaz, T. (2023). Psychometric Properties of the Turkish Version of BUMPs and Its Relationship with Prenatal Attachment. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 43(1), 1-14.
- Bayat, B. (2014). Uygulamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Ölçme, Ölçekler ve “Likert” Ölçek Kurma Tekniği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 1-24.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research* (2nd ed.). Guilford Press.
- Chaplin, T. M., & Aldao, A. (2013). Gender Differences in Emotion Expression in Children: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*, 139(4), 735–765.
- Churchill, G. A. (1979). A Paradigm for Developing Better Measures of Marketing Constructs. *Journal of Marketing Research*, 16(1), 64-73.
- Clark, L. A., & Watson, D. (1995). Constructing Validity: Basic Issues in Objective Scale Development. *Psychological Assessment*, 7(3), 309-319.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). USA: University of California Press.
- Costello, J. T., Bieuzen, F., & Bleakley, C. M. (2014). Where Are All The Female Participants in Sports and Exercise Medicine Research? *European Journal of Sport Science*, 14(8), 847-851.
- DeVellis, R. F. & Thorpe, C. T. (2022). *Scale Development: Theory and Applications* (5th ed.). California: SAGE Publications.
- Durgut-Çelenk B., Eskici, G., & Koşar, Ş. N. (2024). Kadın Sporcularda Düşük Kullanılabilir Enerji Anketinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Metodolojik çalışma. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 16(3), 237-256.
- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H., & Van Hulle, C. A. (2006). Gender Differences in Temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132(1), 33-72.

- Ertuğrul, F. G. & Duyan, V. (2019). Kadınlara Yönelik Tutum Ölçeği – Kısa Sürümünün Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(1), 18-28.
- Furr, R. M. (2022). *Psychometrics: An Introduction* (3rd ed.). Sage Publications.
- Gürsel, Y., Güzel, P., & Yıldız, S. M. (2019). Kadınların rekreatif etkinliklere katılım motivasyonları ve karşılaştıkları engeller. *Spor Bilimleri Dergisi*, 30 (1), 35–47.
- Güvenç, G., Seven, M. ve Akyüz, A. (2014). Menstrüasyon Semptom Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 13(5), 367-374.
- Hackney, A. C. (2020). Testosterone and Human Performance: Influence of Training, Exercise and Gender. *Sports Medicine*, 50(1), 93-104.
- Hovardaoğlu, S. (2007), *Davranış Bilimleri için Araştırma Teknikleri*, Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Kitiş, Y., Hisar, F., & Hisar, K. M. (2019). Development of a Scale to Measure Quality of Life of Overweight Women. *Eating and Weight Disord.* 25(3), 693-699.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). Guilford Press.
- Koçak, S. (2016). Kadınların Spor Yapma Eğilimleri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1229-1235.
- Kurşun, E., Uzun, N. B., & Gümüş, H. (2023). Kadın Performans Sporcularına Yönelik Algı Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 20(3), 375-386.
- Link, D. & Lames, M. (2009). Sport Informatics – Historical Roots, Interdisciplinarity and Future Developments. *International Journal of Computer Science in Sport*, 8, 68-87.
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), 1-6.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri; Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çev: Sedef Özge), Ankara: Yayın Odası Yayınları.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An Updated Guideline for Reporting Systematic Reviews. *Research Methods And Reporting. BMJ*, 372:n71, 1-9.
- Park, R. J. (2017). Is Today's Physical Education the Legacy that Franklin Henry Had Hoped For? *Kinesiology Review*, 6(2), 187-194.
- Punduk-Yilmaz, M., & Oren, B. (2021). Disabled Woman Attitude Scale: Reliability and validity study. *North Clin Istanbul*, 8(5), 454-463.
- Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by Gender: How Gender Inequality Persists in the Modern World*. Oxford University Press.

- Ries, H. & Kriese, H. (1974). Scientific model for a Theory of Physical Education and Sport Sciences. In U. Simri (Ed.), Concepts of Physical Education and Sport Sciences. Natanya.
- Smith, C., Williams, S., & Lloyd, R. S. (2021). Sex-based Differences in Physical Performance Characteristics: A systematic review. Journal of Strength and Conditioning Research, 35(3), 675-686.
- Sung, E., Han, A., Hinrichs, T., Vorgerd, M., Manchado, C., & Platen, P. (2014). Effects of Menstrual Cycle on Physical Performance in Female Athletes: A Systematic Review. Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 54(4), 456-462.
- Şahin, H., Çakmak, A. & Karasu, Y. S (2024). University students' Attitudes towards Older Women: A Scale Development Study. Turkish Journal of Geriatrics, 24(4),409-415
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). Using Multivariate Statistics (7th ed.). USA: Pearson Education.
- Uluyol, F.M. & Barışkın, E. (2020). Ben-Tovim Walker Beden Tutum Ölçeği (BTWÖ)'nin Türkçe Formunun Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. AYNÄ Klinik Psikoloji Dergisi, 7(1), 57-77.
- Uyar, M. (2022). Kadınlar İçin Fiziksel Öz Savunma Ölçeğinin Geliştirilmesi. Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi, 3(3), 29-45.
- William R. Y. (2006), Research Design and Statistical Analysis in Christian Ministry, (4th Edition). USA: Routledge.
- Yıldırım, A. & Şimşek. H. (2018). Hasan Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 11.Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurtçiek, S., ve Kömürcü, N. (2019). Kadın Fiziksel Aktivite Öz-Değer Ölçeği'nin (KFAÖDÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 16(3), 205-209.
- Zahn-Waxler, C., Shirtcliff, E. A., & Marceau, K. (2008). Disorders of Childhood and Adolescence: Gender and Psychopathology. Annual Review of Clinical Psychology, 4, 275-303.